

HARRI VERTIO

Ajankohtaista terveyskasvatustutkimuksesta

Terveyskasvatuksen tutkijat ovat vuosittain jo vuosikymmenen ajan pitäneet raportointiseminaarin, jonka satoa on julkaistu terveyskasvatustutkimuksen vuosikirjana. Vuoden 1989 raportointiseminaarin teemana oli terveyskasvatuksen vaikuttavuuden tutkimus. Osallistuneiden tutkijoiden tieteenalatausta oli monialaisempi kuin aiemmin. Olisiko niin, että 1960-luvulta asti odoteltu tutkimuksen monitieteisyys olisi toteutumassa. Vuosikirjan perusteella näin rohkeaa johtopäätöstä ei ehkä vielä voi tehdä, mutta on rohkaisevaa, että monien eri alojen tutkijat koontuvat yhteen keskustelemaan terveyskasvatuksen tutkimuksesta.

Vuosikirjan 1991 ensimmäisessä luvussa on kolme teoreettista puheenvuoroa. Tutkijaryhmä UKK-instituutista on kirjoittanut terveyskasvatuksen taustakäsityksistä ja vaikuttavuuden tutkimuksesta. He jakavat terveyskasvatustutkimukset kolmeen ryhmään: terveyskasvatus ennaltaehkäisyvälineenä, vapaan valinnan markkinoina sekä elämänhallinta terveyskasvatuksen ihanteena. Kaikki kolme näkemystä ovat näkyvissä suomalaisessa terveyskasvatuksessa.

Kirjoittajat toteavat, että terveyskasvatuskehittävät osoittautuvat sitä vaativimmiksi ja monimutkaisemmiksi, mitä monipuolisempi on toimintaa ohjaava terveysnäkemys ja mitä vakavammin suhtaudutaan toiminnan muutos- ja kasvatusluonteeseen. Olen täsmälleen samaa mieltä. Asiaa ei suinkaan yksinkertaista se, että Suomessakin sosiologit ja sosiaalipsykologit ovat usein todenneet elämänhallinta-käsitteen käytön tuoneen mukanaan kielteisiä seurausilmiöitä. Pitäisikö elämää hallita, he kysyvät.

Antti Eskola kysyy deterministis-mekanistisen ja realistisen paradigman esittelyssään, miksi *Marx* ei hölkännyt. Eskola huomauttaa, että terveyskasvatuksessa tavallisen yksilö-ympäristö dikotomian ohella olisi enemmän pohdittava toimintaa. Yksilön sisäisten ja ympäristöön kätkeytyneiden voimien osuus välittyy ja tulee ymmärrettäväksi vasta toiminnan kautta.

**Terveyskasvatuksen vuosikirja 1991.
Sosiaali- ja terveyshallitus, Tutkimuksia
2/1991, Helsinki**

Edellisten jälkeen tuntuu erinomaisen sopivalta lukea *Riitta-Liisa Heikkisen* huomioita terveyskasvatuksen käytännön tilanteista. Haastattelutilanteiden autenttiset lainaukset antavat lukijalle mahdollisuuden itse arvioida Eskolan oppirakennelmia ja ymmärtävän tutkimusotteen mukanaan tuomia tulkin- taongelmia.

Kirjan seuraavat luvut käsittelevät edelliseen teoreettiseen taustaan nähden hieman perinteisemmin terveyskasvatuksen menetelmiä. Tutkimusraportteja on terveysjulistien havaittavuudesta, paikallistelevisiön terveysohjelmien seurannasta, aikuisten terveystarkastus- ja neuvontakäynneistä, työyhteisön terveydenedistämistutkimuksista sekä elintavoista ja elämänhallinnasta. Otsikkojen jako osoittautuikin tässä hieman keinotekoiseksi.

Monet raporteista ovat luonteeltaan tavallaan terveyskasvatuksen perustutkimusta. Tavallinen ihminen voisi hyvin kysyä, eikö terveysjulistien havaittavuudesta todellakaan ole tutkimuksia Suomesta 1970-luvulta. Onko neuvolakäyntien ja neuvoloitten terveyskasvatusta nyt vasta alettu tutkia? Vuosikirjan perusteella epäröivä vastaus on, että meillä ja ehkä muuallakin jotkut terveyskasvatuksen menetelmät ovat olleet luonteeltaan myyttisiä ja muuttumattomia. Pauliina Aarvan tutkimus julistien merkityksestä odotustiloissa on varsin kutkuttava. Odotustiloja on käytetty halki vuosikymmenten erilaiseen viestintään tutkimatta sen kummemmin tilassa kulkevia informaatiovirtoja. Julisteet ovat vain osa asiaa, vähintään yhtä kiinnostavaa olisi selvittää ihmisten keskusteluja.

KIRJA-ARVIOITA

Vuosikirjasta puuttuvat kokonaan vaikuttavuuden mittareita käsittelevät tutkimukset, Sille pohdinnalle tarvitaan epäilemättä oma vuosikirjansa, samoin terveyden edistämiselle, jota monet kirjan artikkelit sivuavat.

Terveyskasvatustutkimuksen vuosikirjan ovat vuonna 1991 toimittaneet UKK-instituutin tutkijat. Toimitus on vuosien mittaan vaihdellut, mutta kirjan toimittamisen siirtäminen tutkijayhteisöille näyttää tuottaneen myönteisiä tuloksia.

